

9. Рябовол Т. А. Роль емпатії процесі соціальної адаптації людини // Рябовол Т. А. // Наукові записки Інституту психології Ім. Г.С. Костюка АПН України/ За ред.академіка С. Д. Максименка. – К.: Нора-прінт, 2004. – Вип. 24 – 384 с.
10. Ткачук Л.В. Особливості розвитку емпатії в підлітково-юнацькому віці // Ткачук Л.В. // Духовність як основа консолідації суспільства: Уряду України, Президенту, законодавчій, виконавчій владі аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників. – К., 1999. – Т.16. – С. 275-279.

Рябовол Т.А.

Институт психологии имени Г.С. Костюка
Национальной академии педагогических наук Украины

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ЭМПАТИИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Аннотация

На основе различных подходов к психологической коррекции и развития эмпатии у детей младшего школьного возраста определены основные факторы эффективности коррекционно-развивающей работы указанного направления. Акцентировано внимание на возрастных и личностных образованиях, связанных с развитием эмпатии у младших школьников с проблемами социальной адаптации.

Ключевые слова: дезадаптированный, децентрация, идентификация, эмпатийность, мотивация, про-социальное отношение, рефлексия, самоотношения, социальная адаптация, эмпатия.

Ryabovol T.A.

Institute of Psychology G.S. Kostyuk
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF EMPATHY YOUNGER PUPILS OF SECONDARY SCHOOLS

Summary

Based on different approaches to psychological adjustment and development of empathy in children of primary school age the major factors effectiveness correctional and development of the specified destinations. The attention is focused on the age and personality entities associated with the development of empathy in younger students with problems of social adaptation.

Keywords: disadaptated, decentration, identification, motivation, pro-social attitudes, reflection, self-esteem, social adaptation, empathy.

УДК 378.1

ВІРТУАЛЬНІ ПЕДАГОГІЧНІ СПІЛЬНОТИ ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ САМОРОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Сокол І.М.

Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Запорізької обласної ради

У даній статті описуються віртуальні педагогічні спільноти як платформи для саморозвитку та вдосконалення педагогічних працівників. На сьогоднішній день Державою, одним із напрямків створення умов для поетапного переходу до нового рівня освіти, визначено формування мережевих професійних співтовариств і єдиного освітнього простору. Даний напрямок має великі перспективи, але супроводжується низкою технічних, психологічних та педагогічних проблем.

Ключові слова: мережа Інтернет, віртуальні педагогічні спільноти, інформаційні-комунікаційні технології саморозвиток педагогічних працівників, взаємодія.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та реформа системи освіти вимагає розробку нових, сучасних умов для підвищення кваліфікації вчителів, створення єдиного інформаційного простору. Так, згідно звіту «Реформа системи освіти в рік освіти та інформаційного суспільства» [1] МОНМСУ за 2011 рік пріоритетом розвитку загальної середньої освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що за-

безпечують удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

Згідно наказу МОНСМ України № 2 від 03.01.2012 «Щодо оволодіння учителями загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційними технологіями» [2] управління освіти звітуються про 90-100% оволодіння учителями загальноосвітніх навчальних закладів інформацій-

но-комунікаційними технологіями. Дані показники говорять про те, що пора переходити з етапу «навчаємось» до етапу «впроваджуємо та використовуємо».

У нових державних стандартах для початкової, базової та повної школи учнів закладений компетентний підхід, в тому числі формування ІКТ-компетентності як ключової компетентності. Але перш ніж говорити про компетентності учнів необхідно відповідним чином підготувати вчителів. В Україні Державною програмою впровадження ІКТ в навчально-виховний процес загальноосвітніх закладів «Сто відсотків» на період до 2015 року одним із напрямків створення умов для поетапного переходу до нового рівня освіти визначено формування мережевих професійних співтовариств і єдиного освітнього простору. Даний напрямок має великі перспективи, але на сьогоднішній день спостерігається значний розрив між можливістю сучасних Інтернет-технологій та рівнем їх використання вчителями у професійній діяльності. Існує тенденція неухильного збільшення цього розриву, оскільки кількість ресурсів і сервісів Всесвітньої мережі постійно зростає, а удосконалення методик викладання з використанням нових ресурсів відбувається повільно, адже кожна зміна в системі освіти потребує попередньої апробації. Тому сьогодні дуже важливо забезпечити своєчасну і безперервну підготовку вчителів щодо роботи в Інтернеті, в мережевих віртуальних співтовариствах.

Мета статті. Представити віртуальні педагогічні спільноти як платформу для саморозвитку педагогічних працівників.

Виклад основного матеріалу. Термін «віртуальна спільнота» був уведений Говардом Рейнгольдом – дослідником соціальних відносин у мережі й одним із засновників спільноти WELL – в 1993 році в книзі «Virtual Community» [Rheingold H., 1993] [1].

Рейнгольд визначив віртуальні спільноти як соціальні об'єднання, які виростають із Мережі, коли група людей підтримує відкрите обговорення досить довго й толерантно. Для Рейнгольда ключовою ознакою спільноти є відкрите обговорення, спілкування групи людей за допомогою інформаційної мережі Інтернет [2].

За Т.Д. Коломієць мережні професійні педагогічні об'єднання – це нова форма організації професійної діяльності в мережі. Участь у професійних мережевих об'єднаннях дозволяє вчителям, які живуть у різних куточках Землі спілкуватися один з одним, вирішувати професійні питання, реалізувати себе і підвищувати свій професійний рівень [3].

Віртуальне співтовариство є група осіб, які, знаходячись у стані взаємозалежності один від одного, координують і погоджують свою спільну діяльність за допомогою Інтернет-технологій [4].

Малицька І.Д. зазначає, що усі терміни визначають дві головні характеристики віртуальних спільнот – спільну взаємодію й інформаційно-комунікаційні технології. Визначаючи, що користувач, спілкуючись у віртуальній спільноті, отримує і засвоює відповідну інформацію, має можливість удосконалити свої ІКТ-навички, логічним продовженням розвитку віртуальних спільнот у кіберпросторі стало формування віртуальних спільнот освітнього напрямку [5].

Основні завдання віртуальних освітніх спільнот: теоретичне вивчення та практичне освоєння сучасних освітніх технологій; формування навичок роботи з електронною поштою та програмами для спілкування в чаті в режимі on-line; проведення тематичних консультацій; методична підтримка та професійне зростання педагогів за рахунок широ-

кого використання засобів інформаційних технологій; обмін інформацією, досвідом роботи, поширення успішних педагогічних практик; можливість спілкування вчителів з метою обговорення нагальних педагогічних проблем, актуальних питань освіти; підвищення кваліфікації та перепідготовка вчителів в області застосування сучасних інформаційних технологій; створення, як наслідок, єдиного інформаційного простору, доступного для кожного учасника спільноти та інші.

Аналіз наявних досліджень проблеми. Мережні професійні педагогічні об'єднання, на думку багатьох науковців, відіграють значну роль у професійному розвитку педагогів. Участь в мережних професійних педагогічних об'єднаннях не тільки стимулює професійний ріст педагогів, але дозволяє вчителям, які живуть у різних куточках міста (країни, області, району), спілкуватися один з одним, вирішувати професійні питання та підвищувати свій професійний рівень.

Якщо проаналізувати український сегмент глобальної мережі, можна сказати, що на сьогоднішній день вже існують деякі мережні професійні педагогічні об'єднання. Але діяльність учителів в мережах носить безсистемний характер, відсутній модератор мережі, якість викладених ресурсів дуже низька, відбувається постійне порушення авторського права тощо. Педагогіка мережних спільнот на території України є ще дуже мало розробленим напрямом теорії та методики професійної освіти.

Проблема підготовки вчителів щодо роботи в мережних професійних педагогічних об'єднаннях знайшла відображення при вирішенні широкого кола теоретичних і прикладних питань, пов'язаних з: науково-педагогічним супроводом професійного зростання освітян (Сущенко Л.О., Дивак В., Єльнікова Г., Маслов В., Протасова Н., Сисоєва С.), основними проблемами сучасних систем освіти і шляхами їх розв'язання, а також інформаційно-технологічним підходом до вирішення проблем (Сбруєва А.А., Ярошенко А.О., Соколов В.), розробкою концепції неперервної освіти та підвищення кваліфікації (Змєєв С.І., Ничкало Н.Г. та інші), проблемами психології та підготовки вчителів (Рубінштейн М.М., Клепцова Є.Ю.), розробкою вчителями власних комп'ютерних дидактичних матеріалів (Горемичкін А.І., Ступіна С.Б., Гаврілов М.А.), практичними аспектами оптимального пошуку та роботи з ресурсами Інтернет (Кузнецов І.М., Шилов О.О.), інноваційними моделями соціальних мереж з Інтернет-сервісами управління знаннями (Єрмолін А.А., Якушина Є.В. та інші), професійним спілкуванням вчителів (Кан-Калик В.А., Реан А.А., Савенкова Л.О. та інші). Вирішенню можливості використання мережевих педагогічних спільнот для професійного розвитку вчителів присвятили праці: Коломієць Т.П., Патаракін Е.Д., Полякова В.О.

Невирішені аспекти проблеми. Проте здійснений аналіз наукових праць дає підстави констатувати, що на сьогодні в системі післядипломної освіти України не вироблено підходу до неперервної підготовки вчителів щодо роботи в мережних професійних педагогічних об'єднаннях, до розуміння сутності та функцій мережних професійних педагогічних об'єднань, дотримання мережного етикету та закону України «Про авторське право та суміжні права». Постає потреба удосконалення нормативно-правового та науково-методичного забезпечення підготовки вчителів.

Також формування мережних професійних об'єднань супроводжується низкою психолого-педагогічних проблем:

1. Низький рівень володіння вчителями сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями.

2. Значний розрив між можливістю сучасних Інтернет-технологій і ступенем використання їх вчителями у професійній діяльності. Існує тенденція неухильного збільшення цього розриву з плином часу, оскільки обсяг послуг Всесвітньої мережі постійно збільшується, а модифікація методик викладання відбувається повільно, адже кожну зміну необхідно апробувати, лише потім відкинути або затвердити.

3. Відсутність у вчителів розуміння сутності та призначення мережних професійних об'єднань.

4. Відсутність єдиної нормативної бази формування мережних професійних об'єднань на рівні держави та областей.

5. Коломієць Т.Д. зазначає, що незважаючи на інтерес до діяльності в мережних професійних об'єднаннях, заходи, що проводяться в мережі часто носять безсистемний характер [3]. Це, на думку автора, негативно впливає на якість роботи та розвиток мережних професійних об'єднань.

6. Наявність психологічного бар'єру, щодо роботи мережних професійних об'єднань та з сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями. Особливо такий бар'єр спостерігається у вчителів старшого віку та супроводжується повним відстороненням від використання ІКТ в своїй педагогічній діяльності.

7. Відсутність або низький рівень мережної культури вчителів.

Мережеву культуру можна визначити як інформаційно-комунікативну систему, яка зв'язує воедино всі елементи мережі за допомогою поділюваних усіма символічними формами культури (цінностей,

норм, правил, установок, ідей, мови і ін), і забезпечує тим самим цілісність і самовідтворення мережі. Відмінними рисами даного типу культури є переважання електронно-опосередкованих практик комунікативного обміну, і, як наслідок, відсутність просторово-часових обмежень, незалежність від матеріальних форм втілення думки, образу, ідей, які можуть безперешкодно поширюватися в електронному просторі [7].

8. Відсутність розуміння та недотримання Закону України «Про авторське право та суміжні права» при роботі в мережних професійних об'єднаннях.

9. Відсутність ефективності функціонування мережних професійних об'єднань та відсутність взаємодії: методична служба ОШПО – районні методичні кабінети – шкільні методичні об'єднання – вчителів.

10. Недостатня мотивація для вчителів щодо роботи в мережних професійних об'єднаннях.

11. На сьогоднішній день вчитель працює в мережних професійних об'єднаннях за власним бажанням у вільний час. Ця робота не враховується вчителем як методична робота, як підготовка до навчально-виховного процесу, та не відображається під час підвищення кваліфікації [6].

Висновок. На думку автора віртуальні педагогічні спільноти мають перспективи у майбутньому, але для ефективної роботи необхідно залучати в мережні професійні об'єднання не тільки вчителів, а всі методичні служби. Вчителів необхідно готувати до роботи, та контролювати розвиток віртуальних спільнот, лише тоді, спільноти можна використовувати для розвитку професійних компетенцій педагогічних працівників.

Список літератури:

1. Rheingold, H., 1993, The Virtual Community. Homesteading on the Electronic Frontier. Reading, MA: Addison-Wesley Publishing.
2. Патаракін Є.Д. Створення учнівських, студентських і викладацьких спільнот на базі мережевих сервісів Веб 2.0.- К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2007.- 88с./В надр.: Програма Intel® «Навчання для майбутнього». Соціальні сервіси Web 2.0
3. Коломієць Т.Д. Мережеві педагогічні спільноти як ресурс професійного розвитку педагога. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Sitimn/2010_24/Merejevi_pedagogicni_spilnotu_ak_resurs_prof_rozvitku_pedagoga.pdf
4. Кудрявцева С. П. Міжнародна інформація: навч. посіб./С. П. Кудрявцева, В. В. Колос. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2005. – 400 с.
5. Малицька І.Д. Феномен віртуальних освітніх спільнот у системах освіти зарубіжних країн: підходи до визначення понять. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journaliitta.gov.ua/index.php/itlt/article/download/714/528>
6. Сокол І.М. Психолого-педагогічні проблеми впровадження мережних професійних об'єднань в освітній процес. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Педагогіка та психологія: проблеми та перспективи розвитку». – Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології» 2012. – 124с.
7. Бердник Е.А. Сетевая культура как объект социологического анализа. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sociology.kharkov.ua/socioprostir/files/magazine/2_2011/2_3_2.pdf

Сокол І.Н.

Запорозький обласний інститут послесереднього педагогічного образования
Запорозького обласного совета

ВИРТУАЛЬНЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ СООБЩЕСТВА КАК ПЛАТФОРМА ДЛЯ САМОРАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ

Аннотация

В данной статье описываются виртуальные педагогические сообщества как платформы для саморазвития и совершенствования педагогических работников. На сегодняшний день государством, одним из направлений создания условий для поэтапного перехода к новому уровню образования, определено формирование сетевых профессиональных сообществ и единого образовательного пространства. Данное направление имеет большие перспективы, но сопровождается рядом технических, психологических и педагогических проблем.

Ключевые слова: сеть Интернет, виртуальные педагогические сообщества, информационные – коммуникационные технологии саморазвитие педагогических работников, взаимодействие.

Sokol I.M.

Zaporizhzhya Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education
Zaporizhzhya Regional Council

VIRTUAL PEDAGOGICAL COMMUNITY AS A PLATFORM FOR SELF-PEDAGOGICAL WORKERS

Summary

This paper describes a virtual educational community as a platform for self-development and improvement of the teaching staff. To date, the State, one of the main conditions for a phased transition to a new level of education, the formation of defined network of professional communities and unified educational space. This area has great potential but is accompanied by a number of technical, psychological and educational problems.

Keywords: Internet, virtual educational community, information and communication technology self-teaching.

УДК 373.2.81-028.31

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА У ХОДІ МОВЛЕННЄВИХ ЗАНЯТЬ

Товкач І.Є.

Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка

У статті здійснено аналіз досліджень із зазначеної проблеми; висвітлено труднощі, що мають педагоги під час планування й проведення мовленнєвих занять з дітьми (з навчання елементів грамоти); описано фрагменти системи розвивальної роботи.

Ключові слова: мовленнєва підготовка до школи, навчання елементів грамоти, пізнавальна й мовленнєва активність, заняття, старший дошкільник.

Постановка проблеми. Сучасний підхід до побудови освітнього процесу базується на усвідомленні важливості дошкільного віку як унікального періоду розвитку особистості. Серед ознак особистісного становлення та розвитку дитини зазначеного віку суттєве місце займає активність. Адже як відомо, взаємодія людини з навколишнім світом можлива завдяки її активності та діяльності. Завдяки активності дитина вступає в життєво необхідні відносини з довкіллям і в спілкування з людьми. Пізнавальна активність є основою засвоєння нею культурного досвіду людства, необхідною умовою формування розумових якостей особистості дошкільника, її самостійності, ініціативності, успішності, творчості, що в свою чергу, сприяє гармонійному становленню зростаючої особистості. Тому останнім часом спостерігається зростання інтересу до проблеми формування пізнавальної активності старшого дошкільника при вивченні психології особистості, адже без нього неможливо сформулювати уявлення про людину як активного і продуктивного суб'єкта життєдіяльності.

Розвиток у дітей пізнавальної активності у ході мовленнєвих занять є також однією з пріоритетних завдань дошкільної освіти. Саме на цій позиції базується сучасний підхід до побудови освітнього процесу. Тому виникає необхідність як у визначенні поняття «пізнавальна активність», так і дослідженні формування пізнавальної активності старшого дошкільника у ході мовленнєвих занять.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Проблема формування пізнавальної активності у різних аспектах широко відображена в працях філософів (Арістотель, М. Бердяєв, Г. Гегель, К. Гельвецій, Д. Дідро, Г. Лейбніц, Платон, В. Розанов, та ін.), психологів та педагогів (К. Альбуханова-Славська, Д. Богоявленська, Л. Божович, Л. Виготський, Г. Костюк, А. Матюшкін, Л. Проколієнко, С. Рубінштейн, Т. Шамова Г. Щукіна та ін.).

Слід зазначити, що серед різноманітних видів активності (рухова, мовленнєва, вольова, та ін.), особливо виділяється активність, яка має прояв в прагненні виходу за будь-які обмеження, що накладаються на побудову, вибір і перегляд будь-якого компонента діяльності. Відповідно різні сторони такої активності відбиті в наступних термінах: 1) пізнавальної активності (М. Лісіна); 2) безкорисливе пізнання, незв'язне з утилітарно-практичними завданнями (Н. Морозова, М. Поддьяков); 3) інтелектуальна активність (Д. Богоявленська, М. Холодна). Щодо дітей дошкільного віку частіше за все вживається поняття «*пізнавальна активність*».

Отже, поняття «пізнавальна активність» широко використовувалася в різних напрямках психолого-педагогічного пошуку: проблем відбору змісту освіти (В. Аксоченко, А. Архипов, Д. Барам), формування загальних навчальних умінь (В. Котирло, Т. Дуткевич, З. Чехлова), оптимізації пізнавальної діяльності старших дошкільників (В. Котирло, С. Кулачківська, С. Ладивір, та ін.), взаємин дітей з однолітками та педагогом (Т. Борисова, М. Щербо); ролі педагога та особистісних чинників у розвитку пізнавальної активності учнів й старших дошкільників (О. Андреев, Т. Ткачук) та ін.

Серед досліджень ХХІ століття розглядуваній проблемі присвячені роботи І. Литвиненко, С. Ладивір, Л. Мар'яненко, Т. Ткачук та ін. Зокрема, за твердженням І. Литвиненко [6; 7] бути активним – це означає перебувати в діяльному стані. На основі проведеного теоретичного дослідження І. Литвиненко констатує прямий зв'язок між процесом розуміння та пізнавальною активністю. Вона вказує на те, що після закінчення розв'язання проблеми пізнавальна активність нивільюється [6]. У роботах Л. Мар'яненко [8, с. 14-23], Т. Ткачук [15] проаналізовано *структуру* поняття «пізнавальна активність», подано характеристики його рівнів та шляхи розвитку пізнавальної активності у дошкільників та учнів [10]. Т. Ткачук у своєму дослідженні розглядає пізнавальну активність